

Ђуро Марић¹
Мира Мандић²

КОНЦЕПТ ГЕОГРАФИЈЕ У СИСТЕМУ СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Извод: Настава географије у систему средњег стручног образовања Републике Српске не заузима одговарајући положај сходно значају који би требала имати као један од основних општеобразовних предмета нити као стручни предмет чија апликативност још није схваћена. Супротно препорукама Повеље о географском образовању Комисије за географско образовање Међународне географске уније, умјесто да се географији даје више простора у наставним плановима, она доживљава све већу редукцију.

Кључне ријечи: Наставни план, систем средњег стручног образовања Републике Српске, настава географије.

Увод

Васпитно – образовни систем у РС пролази посљедњих година кроз реформу којом су обухваћени сви нивои образовања, од средњошколског до високог, у циљу усклађивања са савременим потребама друштва, односно у складу с европским и свјетским политичко – економским, културним и научно – техничко – технолошким процесима.

Реформа подразумијева, како промјене у садржају и образовно–васпитним циљевима, постављеним задацима и очекиваним исходима, тако и у облицима и методама рада, кориштењу наставних средстава, као и усклађивању са европским стандардима. Имајући на уму захтјеве савременог друштва, које се брзо научно, технолошки, културно, економски и политички трансформише и повезује у процесу опште глобализације и њених позитивних и негативних посљедица, намеће се све већа потреба за усвајањем одређених знања неопходних човјеку XXI вијека, међу којима многа припадају управо географији. Иако се позива на европске стандарде образовања, нова реформа није уважила препоруке Повеље о географском образовању Међународне географске уније којом се географском образовању посвећује велика пажња и што савремени начин живота намеће као потребу.

¹ Др Ђуро Марић, редовни професор, Природно-математички факултет, Бања Лука.

² Др Мира Мандић, доцент, Природно-математички факултет, Бања Лука.

Положај наставе географије у средњим школама РС

Министарство за образовање и културу РС понудило је у последњих годину и по дана више варијанти Наставних планова, који су мијењани на иницијативу просвјетних радника одређених струка и Наставничких факултета због незадовољства промјењеним статусом одређених наука у образовно – васпитном процесу. У реформисаним Наставним плановима географија је „опстала“ тек у неколико образовних профила и то претежно туристичке, трговачко – економске и саобраћајне струке, дјеломично као опште образовни, а дјеломично као стручни предмет. На иницијативу Одсјека за географију Природно – математичког факултета у Бањој Луци, настава географије је добила простора у још неким струкама (пољопривреда, шумарство, саобраћај), али недовољно и још увијек је неизвјесно, да ли ће постигнути договор бити испоштован, јер је нова школска година почела са новим корекцијама од којих су се неке односиле и на географију.

Табела 1. – Преглед заступљености географије као општеобразовног предмета у четворогодишњим стручним школама

Струка – занимање	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.
Пољопривреда и прерада хране (прехранбени пољопривредни техничар)	2	-	-	-
Шумарство и обрада дрвета: (шумарски техничар)	2	-	-	-
Геологија, рударство и металургија: (рударски, геолошки и металуршки техничар)	2	-	-	-
Угоститељство и туризам: - угоститељско – кулинарски техничар - туристички техничар	2 2	2	2	2*
Геодезија и грађевинарство: - геодетски техничар	2	-	2	2
Економија, право и трговина: - пословно –правни техничар - економски техничар - трговачки техничар - пословни секретар	2 2 2 2	- 2 2 -	- - - -	- - - -

* Могући изборни предмет

Извор: Наставни план у средњем стручном образовању РС, Министарство за образовање и културу, Бања Лука 2006.

Према претходном Наставном плану за средње стручне школе, географија се изучавала два часа недељно у првом разреду свих средњих струка и занимања као општеобразовни предмет који је обухватао основне географске садржаје, физичкогеографске и друштвеногеографске садржаје те садржаје националне географије као конгломерат основних географских

знања. Овакав програм наставе географије није био у складу са потребама одређених струка, односно није био у функцији усвајања знања потребних одређеном образовном профилу. Посљедња реформа промијенила је положај географије у средњим стручним школама, потискујући га као општеобразовни предмет, а не дајући му улогу стручног предмета у неким образовним профилима којима су географска знања неопходна (пр. пољопривредној струци из аграрне географије, географије сеоских насеља, метеорологије, педологије...). Новим Наставним планом за средње стручно образовање све области рада груписане су у 12 струка унутар којих постоји укупно 99 занимања. Географија је била као општеобразовни или стручни предмет заступљена укупно у 8 струка и 19 занимања.

Табела 2. – Преглед заступљености географије као општеобразовног предмета у трогодишњим стручним школама

Струка	Занимање	I раз.	II раз.	III раз.
Угоститељство и туризам: (конобар, кувар, посластичар)	- конобар	2		
	- кувар	2	-	-
	- посластуичар	2	-	-
Економија, право и трговина: (трговац)	- трговац	2	-	-

Извор: Наставни план у средњем стручном образовању РС, Министарство за образовање и културу, Бања Лука 2006.

Табела 3. – Преглед заступљености географије као стручног предмета у четворогодишњим стручним школама

Назив предмета	Струка – занимање	Разред	Модел (Т+М)*
Педологија са геологијом	- шумарски техничар	I	2+1
Метеорологија	- техничар воденог саобраћаја	I	3
Метеорологија с климатологијом	- шумарски техничар	I	1+1
Геологија	- рударски техничар	I	2
Минерологија и петрографија (петрологија)	- рударски техничар - геолошки техничар	I и II IV**	2
Општа геологија и хидрогеологија	- геолошки техничар	I	2
Основе туризма и угоститељства	-угоститељско кулинарски техничар -туристички техничар	I I и II	2
Саобраћајна географија	- техничар друмског и техничар железнич. саобраћаја	I	2
Саобраћајна географија и ППТ системи	- техничар ППТ саобраћаја	II и III	2

* Модел Т+В – Број часова теорије и вјежби

** Настава у IV разреду само као могући изборни предмет

Неопходно је напоменути да у четворогодишњим и трогодишњим стручним школама струке Угоститељство и туризам и струке Економија, право и трговина иако је географија сврстана у општеобразовне предмете, има све елементе стручног предмета јер је њен наставни план прилагођен потребама наведених струка.

Наведени Наставни план (табеле 1 – 4) у поређењу са Наставним планом из 2005. год. нема заступљену наставу географије у електротехничкој струци у четворогодишњим школама те неким занимањима саобраћајне струке. Географија уопште није заступљена у слиједећим струкама: Машинство и обрада метала, Електротехника, Хемија, неметали и графичарство, Текстилство и кожарство и Здравство.

Табела 4. – Преглед заступљености географије као стручног предмета у трогодишњим стручним школама

Назив предмета	Струка-занимање	Разред	Модел Т
Педологија с геологијом	- шумар	I	2
Метерологија с климатологијом	- шумар - расадничар	I	2 2
Геологија	- рудар -оплемењивач минералних сировина -руководилац рударском механизацијом	I	2 2 2
Минералологија и петрографија	- рудар -руководилац рудар- ском механизацијом -оплемењивач мине- ралних сировина -геобушач	I I I I	2 2 2 2
Општа геологија и хидрогеологија	-геобушач	I	2
Саобраћајни системи и ПТГ географија	- ПТГ манипулант	II	2

Положај наставе географије у средњим стручним школама у Федерацији БиХ сличан је њеном положају у РС са одређеним разликама од кантона до кантона јер образовни систем, није јединствен. Положај наставе географије знатно је повољнији у Р Хрватској и Словенији, иако њихови географи сматрају да треба добити више простора у систему образовања.

Обзиром на положај географије у систему средњошколског образовања, како у РС и БиХ уопште, тако и у Србији, стиче се дојам да значај географије у савременом образовању није схваћен, да се географија у широкој јавности схвата као дескриптивна и фактографска наука без апликативности и практичности, а тиме је и њена улога маргинализована. Вјероватно су и сами географи томе допринијели пасивним ставом, непрису-

ством у медијима и јавности, слабим ангажовањем у пројектима, одступањем пред сада већ радикалним захтјевима за редуцирањем географских садржаја у систему образовања. Зато се јавила потреба чешћег јавног наступања, одржавања конгреса географа, стручних семинара, јавних предавања који ће окупити људе од струке и науке са ширег простора, ширином и разноликости тема, могућности размјене искустава и усаглашености заједничког дјеловања у циљу унапређења, популаризације, бољег разумјевања и схватања значаја ове науке и њених појединих дисциплина у бољем упознавању геопростора, економских, демографских, политичких, и других процеса, те значаја у њиховом планирању и усмјеравању, у којима географија у свијету заузима значајно мјесто, те је неопходно и вратити јој значај и углед који јој тиме припада.

Приједлог мјера побољшања статуса наставе географије и географске науке

Имајући у виду потребе савременог друштва и неопходност усвојености и примјене одређених знања, географија би оправдано требала имати значајно мјесто као опште образовни и стручни предмет у наставним плановима слиједећих образовних струка и профила:

1. Струка: Пољопривреда и прерада хране:
 - у свим четворогодишњим занимањима два предмета: Општа аграрна географија, и Национална аграрна географија
 - у трогодишњим занимањима: Национална аграрна географија;
2. Струка: Шумарство и обрада дрвета:
 - у свим трогодишњим и четворогодишњим занимањима у два предмета: Геологија са педологијом и Метеорологија са климатологијом,
3. Струка: Геологија, рударство и металургија:
 - у свим четворогодишњим занимањима два предмета: Геологија са петрографијом и Индустриска географија,
 - у трогодишњим занимањима: Индустриска географија;
4. Струке: Машинство и обрада метала; електроника; хемија, неметали и графичарство:
 - у свим трогодишњим и четворогодишњим занимањима предмет: Индустриска географија;
5. Струка: Текстилно и кожарство:
 - четворогодишња занимања предмет: Индустриска географија,
6. Струка Геодезија и грађевинарство:
 - четворогодишња занимања два предмета: Геологија са петрографијом и Примјењена картографија

7. Струка: Саобраћај:
 - у свим четворогодишњим занимањима два предмета: Општа саобраћајна географија и Национална саобраћајна географија, а у трогодишњим Национална саобраћајна географија;
8. Струка: Економија, право и трговина:
 - у свим четворогодишњим занимањима три предмета: Географија становништва, Регионална економска географија свијета и Национална економска географија;
 - у трогодишњим занимањима два предмета: Општа економска географија и Национална економска географија;
9. Струка: Здравство:
 - у свим занимањима предмет: Медицинска географија.

Предложена заступљеност географије и њених дисциплина по наведеним струкама позитивно би утицала на квалитет образовања и афирмисала географију као примјењену науку. Преименовање класичног имена предмета Географија у појединим струкама у примјењене називе као што су Медицинска географија, Привредна географија, Туристичка географија, Аграрна географија, било би адекватније и указивало на апликативност и оправдано увођене у групу стручних предмета, али са собом повлачи могућност да реализацију ових предмета преузму неке друге струке (љекари, економисти, саобраћајни инжењери). Обзиром да нови систем средњошколског образовања нуди могућност предавања и вјежби, више модула у току школске године, изборних предмета, слободних часова, постоје могућности изналажења рјешења за побољшање статуса како географије, тако и неких других наука које су од значаја за поједине струке.

У већ дефинисаним Наставним плановима у РС, од којих се неки примјењују већ другу годину, док се други мијењају „у ходу“, биће тешко реализовати овакве приједлоге увођења наставе географије у условима неразумјевања њеног значаја.

Литература и извори

- Балог, Ж. (1996). Географија у саставу средњошколског образовања у Р Хрватској. *I хрватски конгрес, Зборник радова*. Загреб: Хрватско географско друштво.
- Марић, Ђ. (2005). *Географија као наставни предмет у систему образовања Републике Српске*. Глобус, 13.
- Мастило, Н. (1984). Прилози дидактици и методици наставе географије. *Зборник чланака, Наставна библиотека*, 106.
- Министарство за просвјету и културу РС (2006). *Наставни план у средњем стручном образовању*. Бања Лука.